

7 εἰρημένῳ σιὸρ πετράκη Γαβαλᾶ διὰ νὰ τὴν συ-
8 νάξῃ. τὴν ὁποίαν μὲ τὸ νὰ μὴ ἠμπόρεσε νὰ
9 τὴν συνάξῃ καθότι ὡς λέγει ἦτον μουφλούζης
10 τὴν ἄφησεν εἰς ἓνα του φίλον εἰς βασιλεύουσαν
11 δεποζιτάδα. διὰ τοῦτο δίδει τὴν παροῦσαν
12 του μαρτυρίαν ἔμπροσθεν ἡμῶν τῶν ὑπογεγρα-
13 μμένων ὅτι οὔτε ἐσυνάχθη ἡ ὁμολογία οὔτε
14 εἰς χεῖρας του εὐρίσκεται, ἀλλὰ εἰς τοῦ φίλου του
15 τὸ χέρι δεποζιτάδα ὑπογεγραμμένη καὶ ὑπὸ
16 τοῦ ἰδίου δι' ἔνδειξιν. ὑπόσχεται δὲ καὶ ἡ

εἰς τὴν 2^{αν} σελίδα:

17 μαρία Γρυπάρη ὅταν λάβῃ τὴν ὁμολογίαν τῆς νὰ πλη-
18 ρώσῃ τῷ Γαβαλᾶ τὰ ἔξοδα ὅπου θέλει παρορησιάσει
19 εὐλογοφανῇ

2^α X. 20

21

3^η X. 22

4^η X. 23

1^η X. 24

Κωνσταντῖνος σακελλαρίου μπάος μάρτυς

Νικόλαος βαλέτα μάρτυς

Κωνσταντῖνος πάος ὁ γράμματος μαρτυρῶ

Πέτρος Γαβαλᾶς

βεβαιώνω

76

Ρετζεβούτα τοῦ Λούη Στάη

1811, Σεπτεμβρίου 11

Σίφνος

Ὁ Λούης Στάης ἀναγνωρίζει διὰ τοῦ παρόντος, ὅτι ὀφείλει εἰς τὸν ἀποβιώσαντα Νικόλαον Γρυπάρην, σύζυγον τῆς γυναικαδέλφης του Μαρίας, τὸ ὑπόλοιπον ἐκ λογαριασμοῦ ὃν εἶχε μετ' αὐτοῦ ἐκ γροσίων τεσσάρων χιλιάδων, ἅτινα ὑπόσχεται νὰ εἶναι σιγοῦρα τῆς γῆς καὶ νὰ τὰ ἀποδώσῃ μὲ τόκον δέκα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐτησίως. Εἰς ἔνδειξιν δὲ συνετάχθη ἡ παροῦσα ρετζεβούτα, ὑπογεγραμμένη ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ ὀφειλέτου, ἵνα ἔχῃ ἰσχὺν ἐνώπιον οἰουδήποτε δικαστηρίου.

Ἡ Μαρία εἶναι ἡ χήρα τοῦ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1806 καὶ 1812 ἀποβιώσαντος Νικολάκη Γρυπάρη, υἱοῦ τοῦ Ἀντωνίου, ἣν ἀπηντήσαμεν καὶ εἰς τὸ 74. Ὁ ὀφειλέτης Λούης Στάης εἶναι γαμβρὸς αὐτῆς ἐπ' ἀδελφῇ, ἐξ οὗ ἡ μὲν Μαρία ἀποκαλεῖ τοῦτον ἐν Verso (στίχ. 1) γαμβρόν της, ἐκεῖνος δὲ ταύτην ἐν στίχ. 2-3 κουνιάδαν του. Ἐσφαλμένως ὁμῶς ἐν Verso (στίχ. 1) καλεῖται οὗτος Λούκης ἀντὶ Λούης, διότι μὲ τὸ τελευταῖον ὄνομα φέ-

ρεται καὶ ἐν 67 δι' οὗ ὁ τότε ζῶν Νικόλαος Γρυπάρης διορίζει αὐτὸν πληρεξούσιόν του. Ἄγνωστος ὅμως μοὶ εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα ὁ Λούης Στάης.

Τὸ ἔγγραφον εἶναι ἰδιωτικόν. Συνειάχθη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βαλέτα (στίχ. 10), ὅστις ὑπογράφει καὶ ὡς μάρτυς. Οὗτος μνημονεύεται καὶ ἐν 79 (τοῦ ἔτους 1818) ὑπὸ τὸ ὑποκοριστικὸν ὄνομα Στεφανάκης, ὡς ἔχων λαμβάνειν παρὰ τῆς κοινότητος Ἰου ἐκ δανείου πρὸς αὐτὴν γρόσια πεντακόσια· φαίνεται δὲ ὅτι κατήγετο ἐκ τῆς νήσου ταύτης. Χρονολογία συντάξεως τοῦ παρόντος ἔγγραφου εἶναι ἡ 11 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1811. Περὶ τούτου οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν ἡ διπλῇ ἐπανάληψις ταύτης, τόσον ἐν στίχῳ 8 τοῦ κειμένου, ὅσον καὶ ἐν Verso στίχ. 3. Διὰ τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω ποῖος εἶναι ὁ λόγος τῆς ἐν στίχῳ 1 ἀναγραφῆς τῆς χρονολογίας 1821 καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς ἀγγλικῆς σφραγίδος. Ἀτυχῶς ἡ χρονολογία 1821 εἶναι γεγραμμένη ἀριθμητικῶς, οὕτω δὲ δὲν δύναμαι νὰ διαγνώσω, ἂν ὁ ἀριθμὸς εἶναι γεγραμμένος δι' ἄλλης χειρός. Δὲν δύναμαι ἐπίσης νὰ ἀναγνώσω τὰ γράμματα τῆς σφραγίδος, διότι εἶναι κακῶς ἀποτετυπωμένη. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἐν ἔτει 1821 ἡ ἐνδιαφερομένη Μαρία Γρυπάρη νὰ ἐζήτησεν, ὅπως ἀγγλικὴ τις ἀρχὴ ἐν τῇ νήσῳ, π.χ. ὁ κόνσολος, σφραγίσῃ τὸ ἔγγραφον, ὅπερ οὕτως ἐπισημοποιεῖται.

Ἀπὸ ἀπόψεως ρωμαϊκοῦ δικαίου ἡ προᾶξις θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀντιφώνησις ἰδίου χρέους (βλέπε Γ. Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία καὶ Εἰσαγγέλσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου*, Ἀθήναι 1944, § 109, 1, βλ. ἄλλ' ἂν ἡ ἀντιφώνησις ἀλλοτρίου χρέους ἐπέζησεν ὑπὸ τὴν ἀπλὴν ἐλληνικὴν αὐτοῦ μορφήν (βλέπε 65), ἡ ἀντιφώνησις ἰδίου, ὡς καθαρῶς ρωμαϊκὸν νομικὸν προϊόν, δὲν παραδίδεται, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας. Ἀλλ' οὐδὲ καὶ τὸ παρὸν ἔγγραφον ἀποδεικνύει τὴν ἐπιβίωσίν του· τοῦναντίον μαρτυρεῖ τὴν διατήρησιν ζωηρᾶς τῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως, καθ' ἣν οἰαδήποτε σύμβασις εἶναι δυνατόν νὰ περιβληθῇ τὸν τύπον τῆς ὁμολογίας (δανείου), ἥτις εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἰσχυρά, ἀδιαφόρως τῆς ὑποκειμένης αὐτῇ causa (βλέπε 69 - 71). Ἄλλως καὶ κατὰ τὸν ΘΕΟΦΙΛΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΚΑΜΠΑΝΙΑΣ, *Πρόχειρον Νομικόν*, ἔκδοσις Ε. Ταπεινοῦ καὶ Κ. Βασιλειάδου, Κωνσταντινουπόλις 1887, πραγματευόμενον χωριστὰ περὶ ὀφειλῆς (Κεφ. ΚΣΤ', σελ. 206 - 209) καὶ χωριστὰ περὶ ὁμολογίας (σελ. 209, ἐδ. 1): Ἡ ὁμολογία ἐλληνιστὶ λέγεται συμβόλαιον καὶ εἶναι μία συμφωνία καὶ καταγραφὴ τῶν συμφωνηθέντων εἰς δάνεια ἄσπρα, ἢ καὶ ἄλλα πράγματα· διότι ἡ συμφωνία καὶ ὁ συμβιβασμὸς τῶν δύο προσώπων λέγεται συμβολή· διὰ τοῦτο καὶ ἡ ὁμολογία λέγεται συμβόλαιον. Ἐπίσης κατὰ τὰ γραπτὰ ἔθιμα τῆς Νάξου τοῦ ἔτους 1810, Κεφ. ΙΑ', ἐπιγραφόμενον «Περὶ δανείων καὶ ὁμολογιῶν»: Ὁμολογία εἶναι ἔγγραφον ἀποδεικτικὸν τῶν συμφωνιῶν, τὰς ὁποίας ὁμολόγησαν ἐνώπιον μαρτύρων ἀξιοπίστων δύο τινές, ἢ καὶ πολλοὶ ἔχοντες δοσοληψίαν ἀναμεταξύ των, ἐνῶ ἀπαιτοῦνται καὶ αἱ τῶν παρευρεθέντων μαρτύρων ὑπογραφαὶ (οστ') («Θέμις» Σγούτα 5, 1852, σελ. 134=

ΖΕΠΩΝ, *Jus graecoromanum*, 8, Ἀθῆναι 1931, σελ. 546). Ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον, ἄρθρα οὔ'-πα', γίνεται λόγος περὶ δανείων, εἰς τὰ ὅποια ἀφορᾷ ἡ ὁμολογία.

Ὅντως τὰ πραγματικὰ γεγονότα τοῦ παρόντος ἐμφανίζουν τὸν Λούην Στάην ἔχοντα δοσοληψίας μετὰ τοῦ Νικ. Γρυπάρη, μὴ ἐκκαθαρισθείσας ἐφ' ὅσον ὁ τελευταῖος οὗτος διαλαμβάνει: *ὅτι ἀπὸ λογαριάσμων ὅπου ἔχομεν ἀναμεταξὺν μὲ τὸν μακαρίτην* (δηλ. τὸν Ν. Γρυπάρην) *ἐλογαριάσθημεν* (στ. 3-4). Αἱ δοσοληψίαι αὗται ἦσαν ἐμπορικῆς μᾶλλον φύσεως. Τοῦτο συνάγω ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἐκδότης τοῦ παρόντος Λούης Στάης τὸ ἀποκαλεῖ *ρετζεβούταν*, ἀνακυπτούσης τῆς ἐννοίας αὐτῆς ὡς ἐν 28· δηλ. ὁ Στάης θεωρεῖ ἑαυτὸν ὀφειλέτην χρηματικοῦ ποσοῦ ἐξ ἐργασιῶν ἃς εἶχεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ν. Γρυπάρη, λαμβάνων παρὰ τοῦ τελευταίου τούτου χρήματα πρὸς κοινήν δι' ἀμφοτέρους ἐργασίαν, μὴ παρέχων δὲ διὰ τοῦτο τόκους. Τοιούτους δέχεται νὰ καταβάλῃ ἤδη, ὅτε ἐλογαριάσθησαν μετὰ τῆς χήρας συζύγου του καὶ ἀπέμεινεν εἰς βάρος του ὑπόλοιπον γροσίων 4.000. Ταῦτα πλέον λαμβάνουν τὴν μορφήν ὀφειλῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν τελευταίαν, ἀλλ' ὀφειλῆς ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰς δοσοληψίας ἃς εἶχε μετὰ τοῦ μακαρίτου συζύγου της. Διὰ τοῦτο ὁ Στάης ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇ τὸ ἔγγραφον ὡς *ρετζεβούταν*· ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὑπόλοιπον τῶν 4.000 ἐκ τῆς δοσοληψίας μένει νὰ ὀφείλεται παρ' αὐτοῦ, τὸ ἔγγραφον συντάσσεται ὑπὸ τύπον ὁμολογίας ἐκ δανείου. Ἀλλ' ἐνῶ αὐτὰς τὸ ἀποκαλεῖ *ρετζεβούταν*, ἡ Μαρία Γρυπάρη, πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς ὁποίας ἡ ἐννοία τῆς ἐκ δοσοληψίας ὀφειλῆς ἦτο ξένη, ἐβλέπε τὸ ἀπομένον εἰς χρέος τοῦ Στάη ὑπόλοιπον εἰς ὀφειλήν, ἣν ὀφείλε νὰ τῆς ἀποδώσῃ. Ἐκλαμβάνουσα αὕτη τοῦτο ὡς ἀποδοθὲν καὶ εὐθὺς ἀμέσως δοθὲν παρ' αὐτῆς ὡς δάνειον εἰς τοῦτον, ἀποκαλεῖ τὸ ἔγγραφον εἰς τὴν σημείωσιν τοῦ Verso ὁμολογίαν, ὑποχρεώνει δὲ τὸν γαμβρόν της, ὅπως καταβάλῃ εἰς αὐτὴν καὶ τόκους.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὅρον *σιγοῦρα τῆς γῆς* βλέπε 13. Προθεσμία ἀποδόσεως τοῦ δανείου δὲν ὀρίζεται. Οὕτω καὶ ἐν 14, 18, 24, 25, 54, 56, 59.

1

Τ. Σ.
ἀγγλικῆς

1821

2 » Διὰ τοῦ παρών μου ὁμολογίας φανερώνω, ὅτι μένω νὰ χρεωστῶ τῆς κυρίας
κου-

3 *νιάδας* μου *Μαρίας* γυναικὸς τοῦ ποτὲ *Νικολά(ου)* *Γρυπάρη*, ὅτι ἀπὸ λογαρια-
σμων

4 ὅπου ἔχομεν ἀναμεταξὺν μὲ τὸν μακαρίτην, ἐλογαριάσθημεν, καὶ ἔμειναν

5 νὰ δίδω 4000: ἦτοι τέσσαρες χιλιάδες γρόσια, τὰ ὅποια ἀγροικιέται *σιγοῦρα*

6 *τῆς γῆς*, πρὸς δέκα τοῖς ἑκατὸν τὸν χρόνον, διὸ καὶ εἰς ἐνδειξιν ἔδωσα

7 τὴν παροῦσάν μου *ρετζεβούταν* ὑπογεγραμμένην ἰδιοχείρως μου ἵνα ἔχῃ

8 τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ { 1811 Σεπτεμβρίου 11: σίφνος